

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Wrocław, dnia 31 października 2013 r.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu I Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: SSO Sławomir Urbaniak

Protokolant: Irmina Szawica

po rozpoznaniu w dniu 22 października 2013 r. we Wrocławiu

sprawy z powództwa Banku (...) w O.

przeciwko M. N., B. N.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

I. uznaje za bezskuteczną względem strony powodowej Banku (...) w O. czynność prawną w postaci umowy sprzedaży zawartej w dniu 27 lipca 2011 r. przed notariuszem M. G. (Rep. A nr (...)), na mocy której M. N. i B. N. nabyli od E. N. prawo własności nieruchomości położonej w B., gmina M., działka nr (...) o powierzchni 0,24 ha, dla której Sąd Rejonowy w Oleśnicy prowadzi księgę wieczystą (...) oraz prawo własności nieruchomości położonej w B., gmina M., działka nr (...) o powierzchni 0,90 ha, dla której Sąd Rejonowy w Oleśnicy prowadzi księgę wieczystą (...) oraz zobowiązuje pozwanych do znoszenia egzekucji z ww. nieruchomości celem zaspokojenia wierzytelności strony powodowej w łącznej kwocie 382.368,02 zł z odsetkami w kwocie 109.884,70 zł naliczonymi do dnia 31 lipca 2012 r. i dalszymi odsetkami liczonymi od kwoty należności głównej wg stałej stopy procentowej dla zadłużenia przeterminowanego wynoszącej 24 % w stosunku rocznym od dnia 1 sierpnia 2012 r. do dnia zapłaty przysługującej od dłużnika T. N. i potwierdzonej bankowymi tytułami egzekucyjnymi nr (...) z 1 grudnia 2011 r., nr (...) z 1 grudnia 2011 r. i nr (...) z 1 grudnia 2011 r. zaopatrzonymi w klauzulę wykonalności postanowieniami Sądu Rejonowego w Oleśnicy;

II. zasądza od każdego z pozwanych na rzecz strony powodowej po 4.308,50 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

III. przyznaje adw. B. C. od Skarbu Państwa tytułem nieopłaconych kosztów pomocy prawnej udzielonej pozwanym z urzędu kwotę 4.428 zł (w tym 828 zł równowartości podatku VAT).

I C 1198/12

UZASADNIENIE

Strona powodowa - Bank (...) w O. - domagała się w pozwie uznania za bezskuteczną umowy sprzedaży zawartej w dniu 27.07.2011 r., mocą której E. N. sprzedała pozwanym M. N. i B. N. nieruchomość położoną we wsi B., gm. M., w postaci działki gruntu nr (...), o powierzchni 0,24 ha, dla której Sąd Rejonowy w Oleśnicy prowadzi księgę wieczystą nr (...) oraz nieruchomość położoną we wsi B., gm. M., w postaci działki gruntu nr (...), o powierzchni 0,90 ha, zabudowanej dwoma budynkami gospodarczymi murowanymi jednokondygnacyjnymi o powierzchni zabudowy 41 m kw. i 74 m kw. oraz budynkiem mieszkalnym murowanym jednokondygnacyjnym o powierzchni zabudowy 117 m kw., dla której Sąd Rejonowy w Oleśnicy prowadzi księgę wieczystą nr (...), w celu umożliwienia powodowi zaspokojenia jego wierzytelności z tytułu należności kredytowych wobec dłużnika (kredytobiorcy) T. N..

W uzasadnieniu żądania strona powodowa wskazała, że przysługuje jej wierzytelność wobec dłużnika T. N., który dokonując nieodpłatnego przeniesienia własności wskazanych nieruchomości na rzecz żony stał się niewypłacalny.

Małżonka dłużnika umową sprzedaży z dnia 27.07.2011 r. przeniosła z kolei własność opisanych powyżej nieruchomości na rodziców dłużnika T. N.. Zobowiązania kredytowe dłużnika wobec powoda powstały przed dokonaniem w/w czynności rozporządzających, a dłużnik poza przekazanymi nieruchomościami gruntowymi nie posiada innego majątku, który mógłby służyć efektywnemu zaspokojeniu wierzyciela. Wynika więc z tego, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela. Natomiast ocena wiedzy pozwanych, co do świadomego działania dłużnika, winna być dokonywana zgodnie z treścią art. 527 § 3 k.c. i 528 k.c.

W odpowiedzi na pozew pozwani B. i M. N. wnieśli o oddalenie powództwa w całości wskazując, że jest ono oczywiście bezzasadne. Pozwani przyznali, że zawarli w dniu 27.07.2011 r. z E. N. umowę sprzedaży nieruchomości gruntowej. Cena sprzedaży określona została na 100.000 zł i odpowiadała rzeczywistej wartości nieruchomości. Pozwani zaprzeczyli twierdzeniom powoda o posiadanej przez pozwanych wiedzy o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną. Dodali przy tym, że wykazanie tych okoliczności spoczywa na powodzie. Pozwani od dłuższego czasu nie utrzymują z T. N. kontaktu. Więzy rodzinne zostały rozerwane. T. N. pozostaje też w separacji ze swoją żoną, która będąc w trudnej sytuacji materialnej i życiowej postanowiła sprzedać pozwany nieruchomość. Pozwani działali w dobrej wierze, nie mając świadomości, w jakiej sytuacji finansowej znajdował się dłużnik. Ich wiedza ograniczała się do tego co przekazywała im synowa E. N.. Z banku natomiast powzięli wiadomość o zadłużeniu syna dopiero w czerwcu 2012 r., kiedy otrzymali wezwanie do zapłaty, a zatem już po dokonaniu skarżonej czynności prawnej. Pozwani przeczyli również temu, że dłużnik T. N. jest niewypłacalny i wskazywali, że posiada nieruchomość zabudowaną halą przemysłową, której wartość wynosi około 550.000zł.

W kolejnym piśmie procesowym z 18.02.2013 r. pozwani reprezentowani przez pełnomocnika z urzędu podtrzymali stanowisko w sprawie.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Strona powodowa Bank (...) w O. posiada wierzytelności wobec T. N. na łączną kwotę 382.368,02 zł z odsetkami w kwocie 109.884,70 zł naliczonymi do dnia 31.07.2012 r. i dalszymi odsetkami liczonymi od kwoty należności głównej wg stałej stopy procentowej dla zadłużenia przeterminowanego wynoszącej 24 % w stosunku rocznym od dnia 1.08.2012 r. do dnia zapłaty. Wierzytelności te potwierdzone są bankowymi tytułami egzekucyjnymi: nr (...) z 1.12.2011 r., nr (...) z 1.12.2011 r. i nr (...) z 1.12.2011 r. zaopatrzonymi w klauzulę wykonalności postanowieniami Sądu Rejonowego w Oleśnicy.

(dowód: umowa kredytowa z dnia 24.03.2006r., k. 8-13, umowa kredytowa z dnia 17.08.2008r, k.14-19, umowa kredytowa z dnia 14.04.2008r. k.20-35, bankowy tytuł egzekucyjny nr (...) z 1 grudnia 2011 r.k.9, postanowienie Sądu Rejonowego w Oleśnicy o nadaniu klauzuli wykonalności k.8, bankowy tytuł egzekucyjny nr (...) z 1 grudnia 2011 r.k.11, postanowienie Sądu Rejonowego w Oleśnicy o nadaniu klauzuli wykonalności k.10, bankowy tytuł egzekucyjny nr (...) z 1 grudnia 2011 r.k.13, postanowienie Sądu Rejonowego w Oleśnicy o nadaniu klauzuli wykonalności k.12, informacja o stanie zaległości z dnia 22.08.2012r. k.67-68).

Przeciwko dłużnikowi T. N. prowadzone są 33 postępowania egzekucyjne z wniosków różnych wierzycieli i jego zadłużenie łączne wobec różnych podmiotów na koniec roku 2012 wynosi ok. 1.200.000 zł.

(dowód: pismo komornika z dnia 17.12.2012r. k. 165, odpis z księgi wieczystej k. 166-177).

W dniu 2.09.2009 r. małżonkowie T. N. i E. N. zawarli przed notariuszem A. Ł. umowę darowizny, na podstawie której T. N. darował E. N. prawo własności nieruchomości położonej w B., gmina M., działka nr (...) o powierzchni 0,24 ha, dla której Sąd Rejonowy w Oleśnicy prowadzi księgę wieczystą (...) oraz prawo własności nieruchomości położonej w B., gmina M., działka nr (...) o powierzchni 0,90 ha, dla której Sąd Rejonowy w Oleśnicy prowadzi księgę wieczystą (...).

(dowód: umowa darowizny z dn.02.09.2009r. k. 36-37).

Kolejną umową z 27.07.2011 r. E. N. zbyła nieruchomości, które otrzymała na podstawie umowy darowizny z 2.09.2009 r., na rzecz M. i B. N.- rodziców T. N.. Strony podały akcie notarialnym, że dokonują sprzedaży nieruchomości za kwotę 100.000 zł i wskazały, że ustalona cena sprzedaży została w całości zapłacona przez pozwanych przed zawarciem umowy. W chwili zawarcia umowy przeniesienia własności nieruchomości niewątpliwie do zapłaty żadnych kwot na rzecz zbywcy nie doszło.

(dowód: umowa sprzedaży z dnia 27.07.2011r. k., 38-40, zeznania M. N. k.228).

T. N. w 2009 r. utracił płynność finansową i zalegał z płatnościami z tytułu umów kredytowych na rzecz Banku (...) w O.. W związku z powstałym zadłużeniem pracownicy banku odwiedzali dłużnika w jego domu, prowadzili kontrole w miejscu pracy, kierowali monity i wezwania do zapłaty. Przy rozmowach z dłużnikiem obecna była jego matka B. N.. Sytuację finansową T. N. znała też żona E. N., która zamieszkiwała wspólnie z M. i B. N. w jednej posiadłości.

(dowód: zeznania R. M., e-protokół z dnia 23.05.2013r. 03:14- 19:35, zeznania L. I., e- protokół z dnia 23.05.2013r. 19:35- 31:29, zeznania E. N. e-protokół z dnia 23.05.2013r. 31:2941:37).

Sąd zważył, co następuje:

Strona powodowa Bank (...) w O. dochodziła uznania za bezskuteczną w stosunku do niej umowy zawartej w dniu 27.07.2011 r. pomiędzy E. N. a pozwanymi M. N. i B. N. dotyczącej przeniesienia własności nieruchomości - działki nr (...) i działki nr (...) położonej w B., gmina M.. Strona powodowa wskazywała, że czynność została dokonana w konsekwencji wcześniejszej umowy darowizny tychże nieruchomości dokonanej przez T. N. i obie czynności doprowadziły do pogłębienia niewypłacalności dłużnika T. N. w stosunku do którego strona powodowa posiada wierzytelności objęte bankowymi tytułami egzekucyjnymi.

Strona powodowa powołała się na art. 527 k.c. i 531 § 2 k.c. wskazując, że są podstawy ku temu aby uznać obie czynności za bezskuteczne w stosunku do niej. Z treści art. 527 § 1 k.c. wynika, że gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. Artykuł 531 § 2 k.c. daje z kolei wierzycielowi możliwość skierowania roszczenia z art. 527 § 1 k.c., a więc roszczenia o uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną, bezpośrednio przeciwko osobie, na rzecz której nastąpiło kolejne rozporządzenie, bez konieczności zaskarżania czynności zdziałanej pomiędzy uczestnikami poprzedniej czynności prawnej (wyrok SA w Poznaniu z dnia 15 października 2008 r., I ACa 418/08, LEX nr 466425). Bezpośrednie wystąpienie przeciwko dalszej osobie trzeciej z powództwem lub zarzutem może być skuteczne tylko wtedy, gdy (w wypadku rozporządzenia odpłatnego) osoba ta była w złej wierze, tj. wiedziała o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną albo w sytuacji gdy rozporządzenie było nieodpłatne (wyrok SN z dnia 16 kwietnia 2002 r., V CKN 1446/2000, niepubl.).

W zasadniczej części to na stronie powodowej spoczywa ciężar udowodnienia przesłanek, od których ustawodawca uzależnia skuteczność skargi pauliańskiej. W ocenie Sądu całość zgromadzonego materiału dowodowego wskazuje, że strona powodowa te okoliczności wykazała. Pozwani M. i B. N. nie zdołali natomiast wykazać zaistnienia okoliczności, które doprowadziłyby do obalenia domniemań wynikających z art. 527 § 3 k.c. i 528 k.c.

Przesłankami skargi pauliańskiej zgodnie z art. 527 k.c. są: 1) dokonanie przez dłużnika z osobą trzecią czynności prawnej, na skutek której osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową oraz doszło do pokrzywdzenia wierzycieli, 2) działanie dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, 3) wiedza lub możliwość (przy zachowaniu należytej staranności) dowiedzenia się o tym przez osobę trzecią.

W ocenie Sądu materiał zgromadzony w sprawie wskazuje, że istotnie stronie powodowej przysługuje w stosunku do T. N. wierzytelność na kwotę 382.368,02 zł łącznie z odsetkami skapitalizowanymi w kwocie 109.884,70 zł naliczonymi do dnia 31.07.2012 r. i dalszymi (na tę okoliczność strona powodowa przedstawiła stosowne dowody z dokumentów).

Za niewątpliwe należy też uznać, że T. N. jest w chwili obecnej dłużnikiem niewypłacalnym (dokumenty przedstawione przez komornika z których wynika, że na obecnym etapie egzekucja przeciwko dłużnikowi jest bezskuteczna). Dlatego też, zdaniem Sądu, nie ulega wątpliwości, że dokonanie skarżonych czynności prawnych: w pierw w postaci darowizny, a następnie sprzedaży nieruchomości należących pierwotnie do dłużnika, przynajmniej tę niewypłacalność pogłębiło, a świadomość dłużnika obejmowała możliwość pokrzywdzenia wierzyciela. W literaturze podkreśla się, że dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, gdy zdaje sobie sprawę (uświadamia sobie), że wskutek dokonania czynności prawnej z osobą trzecią może spowodować niemożność zaspokojenia się wierzycieli z jego majątku. Jednak samo pokrzywdzenie wierzycieli nie musi być zamiarem dłużnika – wystarczy, żeby dłużnik takie pokrzywdzenie przewidywał w granicach ewentualności. Innymi słowy wystarczająca będzie u dłużnika świadomość możliwości wystąpienia pokrzywdzenia. Wskazuje się również, że dostateczną przesłanką przyjęcia działania dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli jest istnienie ogólnej świadomości co do tego, iż w wyniku podejmowanych czynności może on być niewypłacalny lub stan jego niewypłacalności może się pogłębić (zob. L. Stecki (w:) Kodeks..., s. 520).

Jeżeli chodzi o kwestie związane z wiedzą osób trzecich, które były stronami tych czynności procesowych tj. wiedzę dotyczącą stanu majątkowego dłużnika i jego zadłużenia w stosunku do strony powodowej, to w ocenie Sądu niewątpliwie strona powodowa nie była zobowiązana wykazywać tej okoliczności albowiem okoliczności te były objęte domniemaniami wskazanymi w art. 527 § 3 k.c. i 528 k.c., które to domniemania znajdują zastosowanie do sytuacji dokonania kolejnych czynności prawnych dotyczących nieruchomości zbywanych przez dłużnika. Ustawodawca w przepisie art. 527 § 3 k.c. wskazał, że jeżeli czynność prawna dokonana przez dłużnika przyniosła korzyść majątkową osobie pozostającej w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, iż osoba ta wiedziała o świadomym pokrzywdzeniu wierzyciela przez dłużnika. Osoba trzecia może obalić to domniemanie przez udowodnienie, że mimo stosunku bliskości z dłużnikiem nie wiedziała o świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzycieli i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się o tym dowiedzieć. Dzięki art. 527 § 3 k.c. wierzyciel nie musi wykazywać zatem, że osoba trzecia wiedziała lub przy dołożeniu należytej staranności mogła się dowiedzieć, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Wierzyciel natomiast zamiast tej okoliczności musi udowodnić podstawę domniemania w postaci istnienia bliskiego stosunku pomiędzy dłużnikiem a osobą trzecią w chwili dokonywania czynności prawnej. Z kolei art. 528 k.c. stanowi, że jeżeli wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do darowizny dokonanej przez dłużnika T. N. na rzecz małżonki E. N. 2.09.2009 r. z jednej strony możemy wskazać, że mieliśmy do czynienia z osobą bliską dłużnika w związku z tym objęło ją domniemanie wiedzy i świadomości działania dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli. Niezależnie od tego sama E. N. potwierdziła stan swojej świadomości co do działań dłużnika przyznając, że przed dokonaniem czynności w postaci umowy darowizny mąż poinformował ją o swojej sytuacji majątkowej (e-protokół z dnia 23.05.2013r, 32:40 „o długach męża dowiedziałam się w 2009 r. i wtedy mi darował”). Z drugiej strony pierwsza z analizowanych czynności-umowa darowizny z dnia 2.09.2009r była niewątpliwie nieodpłatna, a więc mamy do czynienia z kolejnym domniemaniem - z art. 528 k.c.

Z kolei druga czynność prawna z 27.07.2011 r., która jak wynika z jej treści miała być umową sprzedaży, w istocie, po przeanalizowaniu zeznań osób, które dokonywały tej czynności prawnej, można wnioskować, że w istocie również była czynnością nieodpłatną albowiem w chwili dokonywania czynności pozwani nie przekazali żadnego świadczenia pieniężnego, które można by uznać za cenę sprzedaży nieruchomości. W literaturze podkreśla się, że nieodpłatność, o której mowa w komentowanym przepisie, należy rozumieć szeroko, nie ograniczając jej tylko do umowy darowizny (L. Stecki (w:) Kodeks..., s. 523). W orzecznictwie przyjęto, że ocena, czy czynność prawna ma charakter odpłatny, czy też nieodpłatny, powinna być dokonywana w oparciu o kryteria merytoryczne, obiektywne (uwzględniające wartość gospodarczą obu świadczeń), a nie formalne. We wszystkich więc przypadkach, gdy ochrona pewnych praw czy interesów uzależniona jest od nieodpłatnego charakteru dokonanej czynności, przyjęcie formalnego kryterium

odpłatności czyniłoby tę ochronę czysto iluzoryczną (wyrok SN z dnia 12 czerwca 2002 r., III CKN 1312/2000, LEX nr 55503). W niniejszej sprawie przyjęć trzeba, że mieliśmy pierwotnie do czynienia z nieodpłatnym świadczeniem na rzecz E. N. w chwili kiedy pozwani pomagali E. N. w jej trudnych momentach związanych z chorobą. Jak zeznała bowiem E. N. teściowie wcześniej darowali jej pieniądze na leczenie. Natomiast w chwili kiedy doszło do przeniesienia własności nieruchomości niewątpliwie do żadnych przesunięć majątkowych ze strony pozwanych na rzecz E. N. nie doszło, co potwierdził słuchany w tym postępowaniu pozwany M. N. (k.228) który sam stwierdził, że w istocie była to darowizna.

Tak czy inaczej pozwani nie zakwestionowali skutecznie okoliczności związanych z brakiem po ich stronie wiedzy na temat działań dłużnika i jego sytuacji materialnej. Przyjąć należy po pierwsze, że pozwani są osobami bliskimi dłużnika. Choć sam przepis nie określa, co rozumie pod pojęciem stosunku bliskości (ustawodawca nie dokonuje także wyliczenia osób bliskich) w doktrynie wskazuje się, że należy odwoływać się do oceny realnie istniejących faktów: więzi uczuciowej, przyjacielskiej, majątkowej czy powiązań gospodarczych (zob. M. Pyziak-Szafnicka (w:) System..., t. 6, s. 1265). Już sam fakt, że pozwani i dłużnik razem zamieszkiwali pod wspólnym adresem, wspólnie też z żoną dłużnika E. N. prowadzili gospodarstwo i pomagali jej finansowo, świadczyć może o tym, że ten stosunek bliskości zachodzi między tymi osobami. Co więcej, z zeznań słuchanych w tym postępowaniu świadków (R. M., i L. I.) wynika, że pozwana B. N. była obecna przy rozmowach dłużnika z przedstawicielami powodowego banku w kwestii jego zadłużenia. B. N. troszczyła się o los syna i jego sytuację majątkową, sama czasami dokonując spłat jego zadłużenia.

Po drugie wskazać trzeba, że niezależnie od tego, w ocenie Sądu, same zeznania pozwanych jako dowód na to, że nie posiadali wiedzy o sytuacji materialnej ich syna jako dłużnika, to za mało aby skutecznie podważyć domniemanie z art. 527 § 3 k.c.

Dlatego też Sąd ostatecznie stanął na stanowisku, że żądanie zawarte w pozwie o uznanie za bezskuteczną w stosunku do powodów czynności prawnej zawartej w dniu 27.07.2011 r. jest uzasadnione i w związku z tym orzekł jak w pkt I wyroku.

O kosztach Sąd orzekł na podstawie art. 98 kpc. Zgodnie z dyspozycją powołanego przepisu strona przegrywająca sprawę winna zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). Do niezbędnych kosztów procesu w niniejszej sprawie należy zaliczyć: opłatę sądową od pozwu 5.000 zł i wynagrodzenie należne pełnomocnikowi w kwocie 3.600zł wraz z opłatą od pełnomocnictwa -17 zł. W związku z tym Sąd zasądził od każdego z pozwanych na rzecz strony powodowej kwotę 4.308,50 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Jednocześnie biorąc po uwagę, że koszty pomocy prawnej udzielonej pozwany z urzędu nie zostały przez pozwanych zapłacone Sąd przyznał pełnomocnikowi pozwanych ustanowionemu z urzędu te koszty od Skarbu Państwa w wysokości ustalonej na podstawie § 6 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu wraz z 23% stawką VAT (828 zł).

Z. 1) odnotować uzasadnienie,

2) odpis wyroku z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi pozwanych,

3) kal. 14 dni

W-w, 14.11.2013 r.